

Rosa, Jacek Piotr

Struktura towarowa i geograficzna handlu zagranicznego Irlandii w latach 1990-2008

Rocznik Żyrardowski 6, 77-84

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek P. Rosa*

Struktura towarowa i geograficzna handlu zagranicznego Irlandii w latach 1990–2008

Wstęp

Pozycja Irlandii w świecie jest określona m.in. wysokimi obrotami w handlu światowym. Udział Irlandii w wymianie towarowej na świecie kilkunastokrotnie przekracza jej udział w potencjale demograficznym świata. Ludność Irlandii stanowi ok. 0,6 promila (2007 r.) ludności świata. Natomiast w wartości eksportu udział Irlandii wynosi 9 promili, a importu 6 promili (dane za 2007 r.)¹. Irlandia była w 2006 r. 29. największym eksporterem świata z wartością 111,1 mld USD (ceny bieżące). Wyprzedzała dużo większe pod względem demograficznym kraje jak Polska (30. miejsce), Turcja (34. miejsce), Wietnam (50. miejsce). Jej udział w imporcie był również wysoki i wynosił w 2006 r. 0,6%. Również pod względem wartości eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca Irlandia należy do ścisłej czołówki. W 2006 r. wartość eksportu per capita wynosiła 20490 euro.

Irlandia silną pozycję w eksporcie zawdzięcza restrukturyzacji towarowej i zmianie kierunków wymiany handlowej, dokonanej w wyniku świadomej polityki rządu, zapoczątkowanej w końcu lat 80.² W latach 90. XX w. Irlandia przekształciła się z importera produktów przetworzonych i kraju uzależnionego od jednego rynku (brytyjskiego) w największego eksportera per capita Unii Europejskiej. W 2000 r. wartość eksportu (ceny bieżące) wynosiła 83,9 mld euro. Stanowiło to 96% PNB Irlandii. W pierwszej dekadzie XXI w. pojawiły się ponownie niekorzystne tendencje, polegające na stabilizacji, a nawet zmniejszeniu się w niektórych latach dodatniego salda handlowego. Pozycja konkurencyjna Irlandii osłabła w wyniku czynników

* Doktor nauk ekonomicznych (SGH), autor szeregu publikacji nt.: gospodarki irlandzkiej, autor książki: „Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych i środków finansowych Wspólnot Europejskich na rozwój Irlandii po 1 stycznia 1973” (WSRL Warszawa–Żyrardów 2004).

¹ International Trade Statistics – WTO, 2006.

² Szerzej J.P. Rosa, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych i środków finansowych Wspólnot Europejskich na rozwój Irlandii po 1 stycznia 1973 roku*, WSRL, Warszawa–Żyrardów 2004.

wewnętrznych (wzrost wynagrodzeń realnych) i zewnętrznych (wzrost cen energii, aprecjacja euro i pogorszenie terms of trade). Nowoczesna struktura towarowa handlu zagranicznego i kierunki geograficzne eksportu wypracowane w latach 90. zostały jednak utrzymane, co korzystnie rokuje przyszłości rozwoju gospodarczego Irlandii.

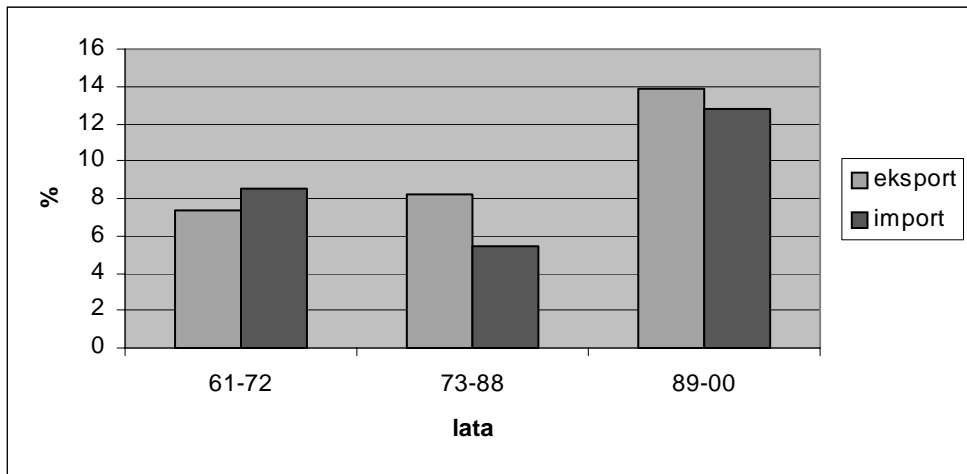
Charakterystyka lat 90. XX w. oraz wcześniejszego okresu

Lata 90. były okresem, kiedy nadwyżka eksportu nad importem rosła najszybciej w historii współczesnej Irlandii, kierunki geograficzne handlu zmieniły się najwyraźniej a struktura towarowa handlu uległa istotnym zmianom w porównaniu z poprzednią dekadą. U przyczyn takich korzystnych zmian leżał napływ Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych, głównie z USA. Był on skoncentrowany na kilku proeksportowych kierunkach takich, jak produkcja farmaceutyków, przeznaczonych na rynki światowe oraz produkcja komputerów, urządzeń IT, maszyn i urządzeń lekarskich. Napływ Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych w latach 90. wpłynął na zwiększenie produkcji i eksportu wyrobów wysokoprzetworzonych, kierowanych na rynki wysoko rozwiniętych państw Europy Zachodniej i USA. Irlandia zerwała po 1990 r. z tradycyjną zależnością od handlu z Wlk. Brytanią i zastąpiła dominującą pozycję wyrobów rolniczych towarami przemysłowymi (farmaceutyki i maszyny, urządzenia IT). „W 1974 roku prawie 60% całego eksportu przeznaczone było na ynek W. Brytanii, a w 1995 r. około ¼, natomiast do pozostałych krajów Unii 41%. W 1995 r. w strukturze eksportu Irlandii dominowały wyroby przemysłowe – około 78%. W ogólnym eksporcie 21% zajmuje sprzęt komputerowy, 18,5% chemikalia oraz 17,6% żywność i żywe zwierzęta (w 1975 roku przeszło 50%)³.

Nadwyżka bilansu handlowego powiększała się od 1990 r. W cenach bieżących – z 2,3 mld euro w 1990 r. do 27,7 mld euro w 2000 r. Warto tu wspomnieć, że samo przystąpienie do Unii Europejskiej nie wpłynęło na automatyczną poprawę bilansu handlowego. Przeciwnie, obroty wzrosły, ale import rósł szybciej niż eksport. Ujemne saldo bilansu handlowego pogłębiło się (ceny bieżące) z 268 mln funtów irl. w 1973 r. do 1,8 mld funtów (ceny bieżące) w 1981 r.⁴. Po wejściu do Unii Europejskiej tempo wzrostu eksportu uległo wyraźnemu przyspieszeniu z 7,4% rocznie w latach 1961–1972 do 10,6% w latach 1973–2000 (patrz wykr. 1).

³ B. Liberska, *Czynniki przyciągające zagraniczne inwestycje bezpośrednie*, w: Z. Sadowski – *Kapitał zagraniczny w Polsce – warunki działania*, PTE, Warszawa 1999, s. 48.

⁴ Dane Statistical Yearbook of Ireland 2001, CSO.

Wykres 1. Średnioroczne tempo wzrostu eksportu i importu w latach 1961–1972, 1973–1988, 1989–2000 (w % w stosunku do poprzedniego roku)

Źródło: J.P. Rosa, „Wpływ bezpośrednich inwestycji...”, op.cit., s. 152.

Przyspieszenie to początkowo w pierwszym okresie (16 lat) było nieznaczne, bo z 7,4% w latach 1961–1972 do 8,2% w latach 1973–1988, ale już bardzo wyraźne w latach 1989–2000. W tym ostatnim okresie średnioroczne tempo wzrostu eksportu osiągnęło prawie 14% i było ponad 2-krotnie wyższe niż tempo wzrostu PKB w tym okresie. Wskazuje to na silną orientację proeksportową. Tak więc akcesja do UE spowodowała ożywienie obrotów handlu zagranicznego, ale nie automatyczną poprawę bilansu handlowego.

Do połowy lat 80. saldo wymiany handlowej było ujemne. Główną tego przyczyną była niska konkurencyjność gospodarki irlandzkiej. Potrzeba było aż ponad 14 lat od chwili akcesji do UE, zanim Irlandia osiągnęła dodatnie saldo bilansu handlowego. Od 1992 r. saldo bilansu handlowego poprawiało się w sposób równomierny od –13,1% PKB w okresie 1961–1970⁵ do +13,5% w okresie 1991–2000. Wzrost dodatniego salda w handlu zagranicznym był wynikiem utrwalenia mocnej pozycji konkurencyjnej produktów farmaceutycznych i komputerów w połączeniu z korzystnym dla Irlandii zastąpieniem rynku brytyjskiego rynkami państw strefy euro i USA. Saldo handlowe Irlandii w latach 90. XX w. wykazywało tendencję rosnącą i w 1991 r. wynosiło jeszcze 2,7 mld euro, a w 1999 już 10-krotnie więcej (patrz tab. 2). Analizując saldo h.z. w cenach stałych (1995 r.) widać, iż średnioroczne tempo wzrostu eksportu irlandzkiego wyniosło 12,6% w la-

⁵ EC economic data pocket book monthly..., op. cit., s. 30.

tach 1991–2000. Dla porównania średnioroczne tempo wzrostu PKB wyniosło w tym okresie 7,1%.

Tabela 1. Wartości eksportu i importu Irlandii w latach 1990–2000 (ceny bieżące, mln euro)

Lata	Eksport	Import	Saldo
1990	18 203,9	15 832,1	2 371,7
1991	19 070,1	16 317,2	2 752,9
1992	21 260,2	16 753,9	4 506,4
1993	25 178,5	18 899,7	6 278,9
1994	28 890,9	21 945,4	6 945,6
1995	35 330,1	26 180,9	9 149,2
1996	38 608,9	28 479,5	10 129,6
1997	44 868,0	32 863,5	12 004,5
1998	57 321,8	39 715,0	17 606,7
1999	66 956,2	44 327,1	22 629,1
2000	83 888,9	55 908,8	27 980,1

Źródło: Statistical release, 23.05.08 CSO Ireland 2008.

W 1979 r. urządzenia biurowe i komputery stanowiły 5,3% całości eksportu Irlandii. W 2000 r. stanowiły one 23,5%⁶. Ten ponadczterokrotny wzrost udziału wyrobów najnowocześniejszej techniki w strukturze towarowej eksportu irlandzkiego odbył się kosztem ponadczterokrotnego spadku udziału najmniej przetworzonych produktów w eksporcie z Irlandii w ciągu zaledwie 20 lat. Żywność i żywe zwierzęta stanowiły w 1979 r. 34,8% całości eksportu, w 2000 r. – 7,1%. Udział towarów przetworzonych oraz maszyn i środków transportu (połączona kategoria: manufactured goods, machinery & transport equipment) w eksporcie Irlandii w 1979 r. wynosił 29,4%, a w 2000 r. 42,6%. Udział maszyn biurowych i komputerów w tej kategorii towarowej wynosił w 1979 r. 18,1%, w 2000 – przekraczał połowę, wynosząc 55,2%. Analogicznie wzrósł udział urządzeń telekomunikacyjnych zarówno w całości eksportu (z 1,0% w 1979 r. do 4,4% w 2000 r.), jak i w połączonej kategorii maszyn i środków transportu (z 3,4% w 1979 r. do 10,3% w 2000 r.).

Struktura towarowa eksportu irlandzkiego w 1994 r. była jeszcze podobna do tej z lat 80. XX w. Aż 11,5% wartości eksportu w 1994 r. zajmowały produkty rolno-spożywcze. Ponad 25% z produktów rolno-spożyw-

⁶ *Panorama of the EU Business*, European Commission, France 2000, s. 130–139, 182–185, 328, 334, 335.

czych stanowiły żywe zwierzęta oraz mięso i produkty mięsne. Maszyny i urządzenia stanowiły ok. 30% łącznej wartości eksportu, a medykamenty i farmaceutyki – 5%. Struktura towarowa uległa znaczącej zmianie po 6 latach. W 2000 r. produkty rolno-spożywcze stanowiły 4,8%. Tymczasem produkty pochodzenia przemysłowego 92,7%. Maszyny i urządzenia stanowiły ok. 40% łącznej wartości eksportu, a medykamenty i farmaceutyki – 6,5%.

Struktura towarowa importu irlandzkiego uległa podobnym zmianom jak struktura eksportu między 1994 r. a 2000 r. Spadło znaczenie towarów nieprzetworzonych i rolnych, wzrósł udział maszyn, urządzeń i komponentów chemicznych do produkcji farmaceutyków. Produkty rolno-spożywcze stanowiły w 1994 r. 8% łącznej wartości importu, a w 2000 r. 4,6%. Medykamenty i farmaceutyki w 1994 r. to 2%, a w 2000 r. 3%, maszyny i urządzenia w 1994 r. – 38,9%, w 2000 r. – 53%. W 2000 r. pojawiła się nieznana w 1994 r. pozycja w imporcie – prąd elektryczny – o wartości 5,3 mln funtów irlandzkich (6,7 mln euro).

Struktura geograficzna również uległa dużym przemianom w latach 1994–2000. W 1994 r. głównym partnerem handlowym w eksporcie była W. Brytania (25%), drugie miejsce zajmowały Niemcy (14%), trzecie Francja (9%), czwarte USA (8,6%). W 2000 r. głównym partnerem eksportowym pozostała W. Brytania (20%). Jej udział w irlandzkim eksporcie spadł o 5 pkt procentowych i tylko o 1 mld funtów irl. wyprzedzała drugiego partnera w eksporcie irlandzkim – USA (wzrost z 8,6% do 17%). Pozycja Niemiec i Francji została utrzymana, jednak ich udział spadł do 11% (Niemcy) i do 7,6% (Francja). Pojawili się nowi partnerzy w eksporcie – Japonia (wzrost wartości eksportu 0,7 mld funtów irl. w 1994 do 2,5 mld funtów irl. W 2000), Szwajcaria (0,4 mld funtów irl. w 1994, 1,6 mld funtów irl. W 2000), Filipiny (26 mln funtów irl. w 1994, 544,8 mln funtów irl. w 2000). Do krajów spoza UE Irlandia zaczęła eksportować produkty (farmaceutyki i komputery), których przed dekadą lat 90. XX w. nie wytwarzała.

Charakterystyka lat 2001–2008

Obroty handlowe w okresie 2001–2008 ustabilizowały się na niezmienionym od końca poprzedniej dekady poziomie. Wartość importu w wolniejszym tempie niż w latach 90. XX w. wzrastała, ale wartość eksportu po 2001 r. rosła w małym tempie lub spadała. Irlandia po 2001 r. przeżyła tak wyraźne załamanie dynamiki wzrostu eksportu, że eksperci okres 2001 do 2008 r. określają mianem „II fazy Celtyckiego Tygrysa”. Już nie eksport, ale konsumpcja wewnętrzna stały się motorem wzrostu.

Pierwszy negatywny impuls dla obrotów towarowych z zagranicą przyniosły zamachy terrorystyczne we wrześniu 2001. Obroty handlowe w 2000 r. wynosiły 139 mld euro (ceny bieżące). Średnioroczne tempo wzrostu eksportu w dekadzie 1991–2000 to 12,6%, a importu 13,2%. Spodziewano się, że w 2001 r. eksport wzrośnie o 12,6% do 93 mld euro, a import do 63 mld euro i obroty h.z. do 156 mld euro. Tymczasem obroty h.z. Irlandii w 2001 r. to 150 mld euro. W 2002 r. wartość importu spadła już poniżej wartości z 2001 r. Spadek wartości eksportu w porównaniu z poprzednim rokiem nastąpił w 2003 r. Od 2003 podwyżki cen energii w połączeniu z niestabilnością polityczną na świecie (wojna w Iraku) spowodowały dalsze osłabienie aktywności eksportowej. W rezultacie spadku eksportu i utrzymania się importu (ciągnionego wysoką konsumpcją wewnętrzną) Irlandia zmniejszyła wysokie dodatnie saldo w handlu zagranicznym z ponad 35 mld euro w 2002 r. do 26 mld w 2007 r. (patrz saldo handlowe Irlandii w latach 2001–2008 – tab. 2).

Tabela 2. Wartości eksportu i importu Irlandii w latach 2001–2008 (ceny bieżące, mln euro)

Lata	Eksport	Import	Saldo
2000	83 888,9	55 908,8	27 980,1
2001	92 689,9	57 384,2	35 305,7
2002	93 675,2	55 628,1	38 047,1
2003	82 076,1	47 864,6	34 211,5
2004	84 409,5	51 105,4	33 304,1
2005	86 732,3	57 464,9	29 267,3
2006	86 772,0	60 857,4	25 914,6
2007	88 696,8	62 532,6	26 164,3
2008 styczeń*	7 007,2	5 352,1	1 655,0
2008 luty *	7 237,7	5 231,9	2 041,8
2008 marzec *	7 093,0	4 868,0	2 225,0

Źródło: Statistical release, 23.05.08 CSO Ireland 2008. * provisional

Struktura towarowa handlu zagranicznego Irlandii w okresie 2001–2008 nie uległa większym zmianom. Według najnowszych danych za luty 2008 r. towary rolno-spożywcze stanowiły 7,58% w eksporcie i 6,76% w imporcie. Maszyny i urządzenia to 22% w eksporcie i 39% w imporcie; farmaceutyki i medykamenty odpowiednio 20,1% i 4,4%. Utrwalony w poprzedniej dekadzie rozkład: kilka procent – towary rolno-spożywcze, powyżej 20% maszyny, ok. 10% obrót medykamentami i farmaceutykami, został utrzymany w dekadzie obecnej. Na uwagę zasługują dwie nowe kwestie:

- duża różnica między dekadą lat 90. a obecną dekadą w eksporcie farmaceutyków, które w 2008 r. stanowiły aż 20% całości irlandzkiego eksportu (w 2000 – 5%);
- spadek wartości eksportu maszyn i urządzeń od 2001 r. W 2002 r. wartość wyeksportowanych maszyn i urządzeń z Irlandii wyniosła 28 mld euro (ceny bieżące) i była mniejsza o 2 mld od wartości z 2001. W 2003 r. było to 20,7 mld. W pierwszych dwóch miesiącach 2008 r. wartość wyeksportowanych maszyn i urządzeń z Irlandii wyniosła 3,3 mld euro i była mniejsza od wartości z tego okresu roku poprzedniego o 100 mln euro (3 399,1 mln euro w 2007 r. styczeń–luty; 3 296,6 mln euro w 2008 styczeń–luty⁷).

Struktura geograficzna w 2008 r. nie odbiega znacząco od tej z 2000 r. (tab. 3).

Tabela 3. Struktura geograficzna irlandzkiego eksportu i importu w lutym 2008 (ceny bieżące, mln euro). Główni partnerzy handlowi Irlandii

Eksport do	Wartość eksportu w mln euro dane za luty 2008*	Import z	Wartość importu w mln euro dane za luty 2008*
USA	1 444,3	W. Brytania	1 570,9
Belgia	1 182,9	USA	758,7
W. Brytania	1 068,9	Niemcy	482,2
Niemcy	507,9	Chiny	261,3
Francja	412,8	Holandia	216,1
Hiszpania	331,2	Francja	199,2
Holandia	252,6	Włochy	139,7
Włochy	246,4	Belgia	126,1
Chiny	146,2	Japonia	123,8
Japonia	143,2	Norwegia	115,1
Szwajcaria	142,1	Irlandia Płn.	108,4
(...) <i>Polska</i>	56,4	(...) <i>Polska</i>	21,6

* provisional.

Źródło: Statistical release, 23.05.08 CSO Ireland 2008.

Podsumowanie

1. Irlandia w 2008 r. wciąż należy do potęg eksportowych Unii Europejskiej. W strukturze towarowej obrotów handlowych dominują produkty wysoko przetworzone. Rolę komputerów i maszyn IT jako motoru eksportu ir-

⁷ Dane z Statistical release, 23.05.08 CSO Ireland 2008.

- landzkiego przejmują farmaceutyki i medykamenty. Eksportowi farmaceutyków Irlandia obecnie zawdzięcza fakt, że wartość eksportu nie spada z roku na rok.
2. Struktura geograficzna jest obecnie podobnie jak w końcu dekady lat 90. XX w. nakierowana na Unię Europejską i USA. W eksporcie kraje spoza UE zdobyły i utrzymały wysoką pozycję z uwagi na proeksportowy charakter gospodarki Irlandii. Nawet tak trudne rynki jak japoński i chiński stanowią dla produktów irlandzkich szansę eksportową.
 3. Po dynamicznej dekadzie lat 90. XX w. obecnie Irlandia jest ważnym eksporterem wysokoprzetworzonych produktów przemysłowych na światowe rynki, jednak nie występuje charakterystyczna dla poprzedniej dekady tendencja wzrostu eksportu szybszego niż wzrost importu. Przeciwnie import rośnie szybciej niż eksport. Wynika to z zamożniejszego stanu irlandzkich konsumentów oraz pogorszeniu terms of trade dla Irlandii od 2001 r.

Merchandise and geographic structure of foreign trade of Ireland

Summary

The author stresses importance of foreign trade for Irish economy in the 1990. The strong economic position of this country was achieved thanks to the focus in the 1990. on few prospective branches of export. The trade surplus of Ireland increased from 2.3 bn euro in 1990 to 27.7 in 2000. In 1979 the office equipment constituted only 5.3% of total value of export of Ireland, in 2000 – 23.5%. The similar structure change took place in imports. There was more machinery and chemical products and less food and raw materials. Irish economy became more dependent on international markets – the US and EU countries being the main partners. US share in Irish exports increased from 8.6% in 1994 to 17% in 2000. The next decade – first decade of 21st century is however characterised by less aggressive growth of exports, bigger value of imports. The trade surplus diminished from 38 bn euro in 2002 to 26 bn euro in 2007. The geographic structure however did not change significantly.